

Висновки... Отже, експеримент дозволив встановити, що ефективність процесу виховання культури спілкування в учнів підліткового віку знаходиться у прямій залежності від комплексу методів і прийомів формування комунікативної культури школярів.

Отриманий результат переконливо свідчить про необхідність врахування в подальших дослідженнях виокремлених нами психолого-педагогічних умов виховання культури спілкування підлітків для підвищення ефективності процесу формування комунікативної культури учнів у навчально-виховних закладах.

Література

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Академический проект: Альма Матер, 2006. – 702с.
2. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2 т. – М., 1980. Т.2. – 287с.
3. Бим И.Л., Биболетова М.З. Возможные формы и содержание курсов обучения иностранным языкам в начальной школе // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 2. – С.3-9.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261с.
5. Концепція загальної середньої освіти: Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2002. – 22с.
6. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С.18-25.
7. Поливанова К.Н. Психологическое содержание подросткового возраста // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С.20-33.
8. Філософський словник / За ред. В.І.Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800с.
9. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2007. – 464с.
10. Щуркова Н.Е., Питюкова В.Ю., Савченко А.П., Осипова Е.М. Новые технологии воспитательного процесса. – М.: Педагогика, 1993. – 111с.

Анотація

У статті розглядається питання експериментальної перевірки ефективності впливу психолого-педагогічних умов на виховання культури спілкування в учнів підліткового віку засобами мовного етикету.

Аннотация

В статье рассматривается проблема экспериментальной проверки эффективности влияния психолого-педагогических условий на воспитание культуры общения у подростков посредством языкового этикета.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, проф.Пантилюк М.І.

□ 2008

Казанжи І.В.

ТВОРЧО-ГУМАННА СУТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальною проблемою сучасної вищої школи є переорієнтація основних позицій професійної підготовки на те, щоб студент був у центрі навчально-педагогічного процесу, побудованого за індивідуальними потребами, мотивами, інтересами, прагненнями до вияву свого "Я". Основне завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб навчити студента бачити альтернативу вибору, планувати дії у навчанні, враховуючи власну особистість, оволодівати процесом творчого пошуку, формувати гуманну сутність майбутнього освітянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема особистісної готовності майбутніх педагогів має широке висвітлення в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях (О.О.Абдулліна, Л.М.Ахмедзянова, І.Д.Бех, І.М.Богданова, Г.О.Гаєвський, А.Д.Ганюшкін, Л.Г.Гусєва, М.І.Дьяченко, І.А.Зязюн, М.Каган, Г.Г.Кіт, Н.В.Кічук, Н.В.Кузьміна, О.Мудрик, В.І.Шинкарук, Н.Фролова та ін.).

Формулювання цілей статті... В означеному дослідженні основний акцент зроблено на формуванні в майбутнього вчителя початкових класів гуманного підходу до вихованців, вихованні у студентів суттєвих морально-етичних цінностей.

Метою статті є визначення шляхів створення просторово-гуманного розвивального середовища у навчальному закладі, формування гуманно-творчої особистості майбутнього вчителя школи І ступеня.

Виклад основного матеріалу дослідження... Слід зазначити, що педагогічна наука сьогодні набуває нових пріоритетів, більш глибоко розглядає і визначає мету та ідеали виховного процесу. Увагу педагогів зосереджено на тому, щоб розглянути в дитині ті якості, які зроблять її сильною творчою особистістю, здібною впевнено відчувати себе в умовах сучасного життя.

На думку А.Рогозянського, новий час привносить в педагогіку великий обсяг знань про віковий розвиток дитини, особливості її психології, про вплив зовнішніх умов на виховання. З'явилися нові концепції та теорії, підчас дуже суперечливі. Одні закликають до дисципліни і режиму, інші захищають свободу дитини та індивідуальний підхід. Одні прагнуть інтенсифікувати процес навчання та розвитку, інші вважають: хай все відбувається природним

чином. Кожна позиція виглядає аргументовано, але разом з тим привести всі теорії до єдиного знаменника не виявляється можливим [5].

Сучасне виховання не торкається основної таємниці в людині, проходить повз найсуттєвіше в житті. Адже виконанням ніяких формальних правил неможливо замінити живої участі у дитячому житті. Виховання не просто повинно допомогти дитині увійти в життя, але, по можливості, в краще життя. Сучасні вихователі, батьки, вчителі звикли до роздумів про дітей, а не до того, щоб реально працювати над душею дитини. Необхідно ще щось, чого так не вистачає сьогодні. Це "щось" і є загальні для всіх тепло і сердечність, відчуття гармонії світу, засвоєні з дитячих років.

Як зазначають А.Д.Тюріков, В.Ф.Бак, ми звикли до того, що дитина слабка істота і не має життєвого досвіду, однак, наші діти виявляють неабияку наполегливість у пізнанні життя і дуже хочуть, щоб життя було побудоване за законами Гармонії та Краси. Наші діти багато в чому кращі за нас, їм притаманне гостре відчуття кривди, вони закликають нас бути гідними людьми.

Індивідуалізм Нового часу дрібнить суспільство на окремих суб'єктах, кожний з яких переслідує свої цілі і шукає, як використати з цієї метою іншого. Повага до прав іншого закінчується там, де починається утискання моїх особистих прав. Цивілізація підміняє любов до дітей, особисте ставлення до них раціональним вмінням маніпулювати дитячими долями. Педагогіка як галузь виховних стосунків фактично вмирає. Вона зберігається лише як наукова дисципліна, що збирає і систематизує відомості про дитину, як сфера суспільних дискусій [6].

Яскравою рисою сьогодення є прихід у наш світ дітей нової цивілізації, дітей індиго. На думку Керрол і Тоубер, цим дітям властива надзвичайна мудрість, "вони мудрі душею і молоді серцем, багатьом із них притаманна мудрість, яка сяє в їх погляді" [3].

"Мудрість, що виявляється в людині незалежно від віку, свідчить про те, що вона навчилася використовувати серце як простір свідомості і знаряддя пізнання. Діти нової свідомості, що повинні створити на Землі Нову епоху – Серця, повинні бути мудрими і вчити цьому інших".

Діти Індиго наділені співчуттям до всіх істот на планеті: тварин, рослин, інших людей. Вони реагують на жорстокість, несправедливість, негуманність, глухість, безсердечність. Саме за це їх називають "дітьми Світла", "дітьми тисячоліття", "новими дітьми", Дітьми Індиго. Цим створінням притаманні високо розвинута свідомість і психіка, а також підвищена сприйнятливність.

На думку Роберта Джерарда, діти індиго – "натури дуже творчі та рухливі, вони постійно експериментують з різними речами і випробовують межі дозволеного". "Діти нової свідомості – результат космічної еволюції, її енергетичної творчості, метою якої є новий вид людства, такий, що створює Нову епоху планети Земля, більш досконалу і більш упорядковану, ніж наша сучасна епоха", – стверджує Л.В.Шапошнікова [8].

Масова поява дітей нової свідомості буде сприяти перебудові нашого світу, зміні нашої цивілізації, і, в першу чергу, це повинно вплинути на систему нашого виховання і нашої освіти. Саме діти Світла зрушать нашу застарілу систему з місця і примусять нас мислити і діяти по-іншому.

"Моє бачення майбутнього навчання та виховання, – стверджує Роберт П.Оккер, – засновано на безперечній любові. В цьому сутність людства нової епохи. Всі, хто працює в галузі освіти, повинні мати добре серце і тонку душу, щоб із дітей сьогоднішніх виховати людей майбутнього. Справжні вихователі будуть піклуватися про тіло, душу і дух людини майбутнього століття, щоб вона була всебічно підготовлена до життя вільного, мудрого і незалежного" [3, с.76, 100].

На думку А.Є.Акімова, сучасне покоління приходить в наш світ з надією, що його приймуть нові вчителі, діти Світла потребують вчителів Світла. Прийшов час скласти іспит на людяність для всіх і для кожного. Як зазначає П.Л.Капіца, "щоб людство розвивалося шляхом гуманізму, культури і соціального прогресу, всі ми, вчені і люди інтелектуальної праці, повинні брати активну участь в розробці питань, пов'язаних із здоров'ям і прогресивним вихованням майбутнього покоління" [2, с.154].

Питання підготовки гуманно-творчої особистості майбутнього вчителя молодших класів посіло настільки значну актуальність, що вже сьогодні у вищій школі слід переосмислити зміст педагогічних дисциплін. Не відмовляючись від традиційного вивчення законів і принципів, форм і методів, слід дати студентам уявлення про нові напрямки у філософії освіти та виховання. Необхідно показати становлення вільнодумства у педагогіці, обґрунтувати права дитини на свободу освіти, дати короткі характеристики різних течій у науці та педагогічній діяльності, що орієнтовані на дитину: "нове виховання", "прогресивна освіта", "особистісно-орієнтоване виховання", "продуктивне навчання", "гуманна педагогіка". Н.Б.Крилова та К.О.Олександрова запропонували новий термін "педагогіка розуміння", що може об'єднати такі різні і об'єднані єдиною ідеєю течії і напрямки в педагогіці – всі вчителі та вихователі розуміли дитину і тому були успішними в своїй педагогічній творчості [4].

Представники педагогіки розуміння ставлять вище за все пріоритети саморозвитку дитини, намагаються розкрити особливості та умови розуміння внутрішнього зростання і поведінки дитини і смислу взаємодії з ним педагога. Дуже важливо навчити майбутніх педагогів осмислювати та критично сприймати всі нові теорії та

“відкриття”, поступово формувати свою авторську позицію в педагогіці; зрозуміти внутрішнє протиріччя освіти та виховання і необхідність для кожного педагога в своїй діяльності поступово долати їх.

Нове бачення змісту виховного процесу запропонувала Н.Є.Щуркова, підкреслюючи, що нове виховання набуло суттєво нових рис, а саме:

- в центрі системи виховання стоїть Людина, як найвища цінність життя;
- процес формування особистості відбувається в контексті загальнолюдської культури, і зміст культури визначає зміст виховання;
- свобода вибору особистості складає основу методичного вирішення виховних проблем;
- межі виховання розширюються і включають в свій зміст навчання та освіту як засоби виховання;
- організація роботи педагога з дітьми спирається на фундамент професіоналізму, а зміст професійної підготовки педагога до такої роботи розглядається.

Тому не випадково питання сьогоденної теорії виховання поєднуються в одне ціле “зміст виховання”. Виховання – це цілеспрямоване формування ставлення до системи найвищих цінностей гідного життя гідної людини і формування у дитини здібності вибудувати індивідуальний варіант особистого життя в межах гідного життя. При такому розумінні і такій організації справи гуманістичний характер виховання стає природною суттєвою рисою виховання, яке, орієнтуючись на визнання людини найвищою цінністю життя, і не може бути іншим.

Так, С. І.Гессен зауважує, що вища школа має вчити студента мислити, а студенти відповідно опановувати методи наукового дослідження. Вища школа має бути осередком наукового дослідження, а її викладач – активним дослідником, самостійним ученим, який своєю науковою діяльністю розширює пізнавальну галузь, студент має стати учасником дослідницької роботи викладача як початківець-дослідник, аудиторія – місцем, де відкривають наукові істини [1].

Особливої уваги в підготовці педагога для роботи у швидкозмінному світі потребує розвиток його творчих якостей, формування готовності до гуманної педагогічної творчості [7].

Звернення до означеної теми обумовлено тим, що ціннісні орієнтації особистості студента об'єктивно актуалізуються в процесі пошукової діяльності у навчальному процесі і їх спрямованість значною мірою визначають активно-творчу діяльну позицію майбутнього вчителя початкової школи.

В дослідженні зроблено спробу виявити педагогічні умови, що сприяли формуванню педагогічної креативності як діяльносного фактору професійного розвитку студентів в умовах вищого навчального закладу. Позитивні ціннісні орієнтації студентів можна розвивати, формуючи інтелектуальну, соціальну і професійну креативність, в межах якої домінує педагогічна креативність. Педагогіка творчості – наука про створення інноваційних теорій, систем, технологій навчально-виховного процесу. Важливою рисою педагогіки творчості є людяність і гуманізм, спрямовані на реалізацію і самореалізацію “Я-концепції” педагога і вихованця. Педагогічну креативність ми розглядаємо як системну творчість в гуманній педагогічній діяльності [9].

У процесі теоретичного дослідження, узагальнення практичного досвіду з підготовки студентів до здійснення виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах особлива увага була спрямована на виявлення вихідних положень, визначальних принципів, які відбивають сутність, мету та завдання означеної експериментальної роботи та визначають її зміст, форми і методи на кожному етапі навчання студентів. При цьому ми спиралися на загальні принципи, що утворюють наукові засади здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі. Такий комплекс принципів склали:

- принцип гуманізації навчально-виховного процесу (пропагування ідей людяності і добра, гуманні стосунки між викладачами і студентами);
- принцип демократизації (варіативність змісту навчально-виховного процесу, розвиток педагогічних засад співробітництва між викладачами і студентами);
- принцип взаємозв'язку між усіма видами професійно-теоретичної і практичної підготовки;
- принцип оптимізації навчально-виховного процесу (створення максимально навчального середовища у вищому закладі освіти, прагнення студентів до опанування різними способами творчої діяльності, необхідними для набуття вищого рівня розвитку відповідних знань, умінь та навичок);
- принцип індивідуалізації (урахування індивідуальних особливостей кожного студента, стимулювання здібностей);
- принцип поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самостійністю майбутніх вчителів початкових класів.

На шляху реалізації фахової підготовки студентів до здійснення виховної роботи в школі I ступеня великого значення набуває усвідомлення студентами власної відповідальності за процес ефективної виховної діяльності молодших школярів, прищеплення позитивно-активного ставлення до означеної сфери діяльності. Цьому, насамперед, сприятиме формування у майбутніх вчителів системи психолого-педагогічних методичних і практичних умінь роботи в означеному напрямку, яке може бути можливим за таких умов:

- зв'язок занять із самостійною творчою роботою студентів;

- співвідношення методичних, теоретичних і прикладних питань з проблеми організації виховної роботи з молодшими школярами;

- зворотній зв'язок теоретичного і практичного матеріалу;

- поєднання навчальних занять у вищому навчальному закладі з педагогічною практикою в школі I ступеня;

- опора на теорію при розв'язанні завдань педагогічної практики.

Реалізації означених умов сприяли, на нашу думку, індивідуально-творчі завдання, які застосовувалися впродовж вивчення майже всіх дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Суттєве місце в системі підготовки студентів до навчально-виховної роботи посідало розв'язання дослідницьких завдань. На мотиваційно-когнітивному етапі дослідницькі завдання полягали здебільшого в теоретично-пошуковій діяльності. Так, майбутнім фахівцям пропонувалося вивчити періодичні видання за останні 3-5 років, дібрати матеріали щодо організації навчально-виховної роботи в початковій школі, проаналізувати різні підходи до планування та здійснення означеної діяльності з молодшими школярами, запропонувати свої думки відносно означеної проблеми. На семінарському занятті студенти доповідали про проведену дослідницьку роботу, доходили відповідних висновків про сучасні тенденції у справі організації навчально-виховного процесу в школі I ступеня.

На практичних заняттях майбутні вчителі активно включалися у розв'язання й аналіз ситуаційних психолого-педагогічних завдань.

Нами зазначено, що така форма роботи зі студентами допомагала майбутнім вчителям використати теоретичні знання, отримані із наукових джерел, у ситуаціях, наближених до майбутньої практичної діяльності, сприяла вдосконаленню вміння планувати педагогічно доцільні дії, передбачати їх результати; дозволяла виробити в них уміння враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей в навчально-виховному процесі, встановлювати емпатійний контакт з молодшими школярами.

Важливим етапом на шляху досягнення професійно-виховної компетентності ми вважали вивчення майбутніми фахівцями передового досвіду кращих вчителів міста і області.

Студенти вивчали періодичні видання, відвідували науково-методичний центр з метою накопичення кращих зразків конспектів та сценаріїв виховних заходів, занять, створювали індивідуальні "методичні скарбнички" за матеріалами передового педагогічного досвіду.

Цілеспрямована, педагогічно керована діяльність з вивчення та накопичення передового досвіду кращих вчителів слугує необхідним щаблем на шляху студентів до самостійної творчої роботи.

Висновки... Отже, в ході нашого дослідження проаналізовано нові тенденції розвитку педагогічної науки, теорії виховання, змінених соціальних умов, в яких зростає нове покоління. Було визначено шляхи формування творчої особистості майбутнього вчителя школи I ступеня, окреслено складові педагогічної креативності, визначено педагогічні умови формування творчого потенціалу гуманної особистості студентів спеціальності "Початкове навчання".

Література

1. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. – М.: Школа-Пресс, 1955. – 448 с.
2. Капица П.Л. Некоторые принципы творческого воспитания и образования современной молодежи // Эксперимент, теория, практика. – М.: Наука, 1974. – С.154.
3. Керролл Л., Тобер Д. Дети Индиго / Пер. с англ. – М.: ООО Издательский дом „София”, 2006. – 288 с.
4. Крылова Н.Б., Александрова Е.А. Очерки понимающей педагогики. – М.: Народное образование, 2003. – 448 с.
5. Рогозянский А.. Педагогика в зеркале современности // Духовність, духовна культура: проблеми, дослідження, практичні здобутки. Дайджест 3 / Упор. О.М.Каплуновська. – Запоріжжя: ТОВ „ЛІПС” ЛТД, 2007. – 140 с.
6. Рожков В.В. Принципы одухотворенного педагогического образования. Гуманизм и духовность в образовании: Научные труды Второй международной научно-практической конференции.–Н.Новгород, 2001.
7. Сисоєва С.О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2005. – № 4 (49). – С. 60-66.
8. Шапошникова Л.В. Огненное творчество космической эволюции // Дети Света. Сборник статей. – Донецк, 2007. – 134 с.
9. Щербакова Е.Е. Формирование педагогической креативности как фактора профессионального развития студентов // Мир психологии. – 2006. – № 2. – С.28-36.

Анотація

У статті подано аналіз нових тенденцій розвитку теорії виховання, розкрито значення формування педагогічної креативності як пріоритетної складової готовності майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності; запропоновано педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студентів.

Аннотация

В статье подан анализ новых тенденций развития теории воспитания, раскрыто значение формирования педагогической креативности как приоритетной составной готовности будущего учителя

□ 2008

Колодько Т.М.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМ УЧИТЕЛЯ У СУЧАСНІЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах перетворення, демократизації і гуманізації життя, суспільство потребує громадян освічених, активно мислячих і творчих. У зв'язку з цим роль педагога набуває особливого значення. Потрібна критична переоцінка традиційних шляхів, механізмів, систем і методик професійної підготовки вчителя та впровадження в освітянську практику гуманістично зорієнтованих парадигм, спрямованих на цілісний розвиток особистості, її світогляду, активізацію творчих можливостей та культурного потенціалу кожного студента. Зростають вимоги до якості професійної підготовки фахівців, формування в них специфічних рис особистості для досягнення високого рівня навчально-виховної діяльності.

Сьогодні, враховуючи набутий досвід, настав час ще раз осмислити особливості професіоналізму вчителя, мобілізації його творчості та оптимальні можливості підготовки вчителя-майстра у вищій школі. Мистецтво викладача спрямувати думки студентів у потрібне русло і організувати роботу є показником високої педагогічної майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Свідчить про недостатній рівень пізнання випускниками вищих педагогічних навчальних закладів особливостей педагогічної діяльності, специфіки педагогічної професії, усвідомлення відповідності таким професійним вимогам, як глибина знань, розвиток умінь, навичок та педагогічних здібностей майбутнього професіонала. У професійному навчанні майбутнього вчителя часто нівелюється значення роботи над собою, розвиток особистісних задатків, удосконалення психотехніки, мовлення, невербальної поведінки, що є важливими для організації продуктивної психолого-педагогічної взаємодії викладача і студентів.

З огляду на це актуальним, на нашу думку, поза всяким сумнівом є гуманістичне спрямування особистості педагога, її педагогічна майстерність, варіативність мислення, високий рівень культури спілкування, психолого-педагогічна та технологічна компетентність.

Формулювання цілей статті... Це й зумовило вибір теми статті, метою якої є здійснення наукового аналізу педагогічної літератури, спеціальних наукових видань щодо формування педагогічної майстерності вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Роль педагогічного професіоналізму можна визначити через співвідношення філософських категорій "сущого" та "належного" [3, с.171]. До найважливіших характеристик педагогічної майстерності ми відносимо:

- а) компетентність учителя, яка інтегрує особистісні та діяльнісні характеристики особистості;
- б) набуття нових знань, професійних умінь і навичок педагога;
- в) наявність системи у роботі;
- г) ініціатива, активність, творчий пошук у навчально-педагогічній діяльності;
- д) професійне самовдосконалення та розвиток розумових здібностей вчителя у подальшій педагогічній діяльності.

Усвідомлення змісту знань спирається на загальні філософсько-методологічні, психолого-дидактичні положення про сутність знань. Природа знань розуміється як відносно закінчений продукт пізнання в єдності абсолютного і відносного проникнення в істину, як загальний інваріант певного предметного розмаїття його форм і рівнів у єдності проєктивного і суб'єктивного, чуттєвого та раціонального, емпіричного та теоретичного [2].

Знання – це система орієнтирів, які дозволяють нам успішно реалізувати діяльність. З точки зору педагогіки і педагогічної психології це такі орієнтири, які "підходять" не лише для акту спілкування, але й для багатьох однорідних актів діяльності у майбутньому.

Безумовно, якість набутих знань залежить від самого студента (М.О.Данилов, М.М.Скаткін, М.І.Махмутов, І.Я.Лернер, В.В.Краєвський).

Професіоналізм знань є основою, підґрунтям формування професіоналізму загалом. Н.В.Гузій вважає, що оперування системними методологічними знаннями щодо перебігу педагогічних процесів сприяє формуванню у вчителя здатності аналізувати, цілісно проєктувати і конструювати педагогічний процес з урахуванням умов, факторів, [3, с.177] які, на думку В.О.Сластьоніна і В.Е.Тамарина "дає ключ до прийняття професійно обґрунтованих новаторських рішень" [8, с.82-83].

Застосування професійних та навчальних знань визначається рівнем їх розумового "переосмислення" вчителем-професіоналом.

Навички – це найпростіші компоненти діяльності, які мають повністю автоматизований і, як правило, несвідомий характер. Будь-який акт діяльності здійснюється на трьох рівнях організації, за участю трьох видів